

Nr 303

Av herr Arrhén, om provisoriska anordningar för underlättande av studiebegävade barns tillträde till den högre skolans undervisning.

Vi leva just nu i många avseenden i ett övergångsskede. Detta förhållande gör sig även gällande inom skolans värld. De nu levande föräldragenerationerna med barn, som påbörjat eller stå i begrepp att börja sin utbildning, ha därigenom försatts i en obehaglig situation, vilken på många håll tenderar att bli alltmera olidlig. Värst utsatta äro de barnkullar, som föddes under 1940-talets fem första år. Det gäller härvidlag dessa barns möjligheter att erhålla det kunskapsmått, som en genomgång av de s. k. högre skolorna ger. Elevköerna framför deras portar stå fortfarande täta. De som leda intagningen i dessa skolor ha ej någon annan möjlighet än att gradera de inträdessökande efter de betyg, de erhållit i den avlämnande skolformen. Då visserligen enhetliga grunder finnas, men i varje fall enhetlig tillämpning ej här kan sägas föreligga, uppstå risker för att ett rättvist urval icke kommer till stånd. Den som blir intagen på, låt oss säga, 18,5 poäng kan icke i intelligensavseende vara i nämnvärd grad överlägsen den som blir avvisad på 18 poäng.

De föräldra- och barnkategorier, som det här gäller, leva i en tid, då det traditionella skolsystemet med fem- eller fyraåriga realskolor icke expanderat i takt med behovet under det att den planerade nya skolformen befinner sig på försöksstadiet.

Under sådana förhållanden ha övergångsgenerationerna, alltså de föräldra- och barnkategorier, som till sin olycka kommit att placeras mellan en äldre skola som i stor utsträckning tvingats till stillastående och en ny skola, som ännu ej kommit underfund med sig själv, all anledning att beklaga sin tillvaro. Riksdagen 1950 uttalade visserligen i anslutning till den dåvarande departementschefens uttalande på denna punkt, att man ansåge, att den gamla skolan borde få alla möjligheter att ge sitt bästa, men genom en proposition (nr 136) vid 1951 års riksdag godtogs, att nya femåriga statliga realskolor i allmänhet icke skulle få inrättas och nya kommunala realskolor med fyraårig studiegång blott i undantagsfall. I stället skulle treåriga realskolor, inbyggda i folkskolan, bli den normala skolformen.

I skarven mellan den gamla och den nya skolan kunna alltså vissa nackdelar påvisas, som drabba de föräldragenerationer, som just i dessa dagar ha sina barn under utbildning. Det bör för deras skull under övergångstiden

vara tillåtet att bibehålla de äldre fem- eller fyraåriga realskolorna och även att utöka deras elevkapacitet genom att inrätta ytterligare parallellavdelningar. Ofta är det t. ex. nu så, att våra femåriga realskolor arbeta med fyra parallellavdelningar (1^a—1^d), men det har visat sig att behovet även ropar på 1^e—1^f. Att överlämna detta stora elevklientel till en enhetskola, som icke ännu levererat övertygande bevis för att den funnit sin lämpligaste organisationsform, vore riskabelt för enhetsskolan själv i dess nuvarande funktion.

Vad som här förordas är alltså att man tills vidare som ett provisorium, innan enhetsskolan inom de närmaste åren funnit sin form genom försöksverksamheten, skulle både bibehålla de äldre skolorna vid försöksskolornas sida och därutöver ge dem möjlighet att ge, låt oss säga, även elever med 18 poäng i intagningskvot, som jag i början talade om, undervisning i den högre skolformen. Denna tillfälliga ansvällning av den gamla skolans elevkårer har ingenting att göra med diskussionen om och den förklarliga observansen på den framväxande nya skolan. Det rör sig endast om att se till, att icke de under övergångstiden levande generationerna komma i kläm.

Det skulle, utöver vad som här anförts, även låta sig tänkas att i de nu fungerande folkskolorna ytterligare bygga in realskoleundervisning av typen 1947 års skolor eller att vidtaga provisoriska åtgärder, innebärande att det bästa urvalet av de från de högre skolorna avvisade finge läsa samma kurser som nuvarande realskolans lägsta klass, när de börja i folkskolans femte klass. Härvid skulle den fördelen kunna utvinnas, att lärarfrågan kunde lättare lösas. Behovet bleve en folkskollärare, behörig i engelska, eller en folkskollärare, kompletterad med en ämneslärare i engelska. Det senare alternativet vore givetvis att föredraga, om tillgången det möjliggör. Städernas skolor torde ej få svårigheter att organisera klasser av här avsedd typ, och en samverkan med andra kommuner låte sig även tänkas. En vinst skulle på detta sätt uppstå för både samhället och de enskilda, om skoltiden på detta sätt kunde förkortas med ett år för dem, som ej kommit in i 1⁵, men som tänkt att senare vinna inträde i 1⁴.

En kombination av de här föreslagna utvägarna synes bäst tjäna syftet, nämligen att i görligaste mån befria de ökade barnkullarna från särskilt 1940-talets första år från den nu av tvingande skäl alltför rigorösa sovringen framför realskolorna av äldre typ. Även de barn, det här gäller, de av dessa skäl avvisade, böra under nu föreliggande förhållanden erhålla en chans till att söka tillgodogöra sig den nuvarande högre skolans kursinnehåll.

Intet bör för ett folk vara dyrbarare än dess unga generationer. Det nuvarande poängsystemets nödtvungna hjärtlöshet vid avvisandet framför den högre skolans portar innebär bl. a. också ett slöseri med barnens kompetens. De bli avvisade, inte därför, att de ej skulle ha möjlighet att till-

godogöra sig den högre skolans undervisning fram till en realexamen, utan därför att den gamla skolan ej får utveckla sig ytterligare, samtidigt med att den nya skolan ej är färdig med sina organisationsproblem av olika slag. Då förhållandena nu blivit sådana, förefaller det mig vara enbart ett utslag av sunt förnuft, om riksdagen ville fatta de beslut, som med anledning därav befinnas ändamålsenliga, hela tiden utan att ändra något i de beslut, varom alla partier voro eniga 1950.

Med anledning av det sagda hemställes,

att riksdagen i avvaktan på ett preciserat förslag till 1956 års riksdag måtte uppdraga åt Kungl. Maj:t att för budgetåret 1955/56 genom att inrätta parallellavdelningar i existerande realskolors lägsta klass eller genom att stödja ökat inrättande av inbyggda realskolor i folkskolan eller genom andra tillfälliga anordningar provisoriskt avhjälpa svårigheterna för studiebegåvade i de just nu särskilt stora barnkullarna att i samma utsträckning som tidigare födda barnkullar beredas möjligheter till den högre skolans undervisning.

Stockholm den 26 januari 1955

Erik Arrhén